

Víctor Català, literatura imprescindible

Aquest 2018 hem tingut el plaer de veure reeditats els contes de Víctor Català. | Anna Rossell

— Anna Rossell

Filòloga, escriptora, crítica literària i gestora cultural.

[f @annarossellliteratura](#)

06/01/2019

Que una editorial no actuï com poc més que un servei d'impremta o només com una mera màquina de perpetuació dels ja fa temps considerats clàssics és molt d'agrair en els nostres dies, en què només molt poques segueixen apostant per ser una vertadera eina de cultura. La publicació de **Tots els contes** de **Víctor Català**, pseudònim literari de Caterina Albert, és el gest clar i decidit d'un segell editorial, el de **Club Editor**, que s'entén com un seriós projecte cultural en el sentit més ample. Així, aquest 2018 hem tingut el plaer de veure reeditats els contes de la gran escriptora catalana —aplegats, de moment, en dos volums—: *Jubileu* i *Vida mòlta* (Vol. 1), i *Contrallums* i *La mare balena* (Vol. 2), que es completaran el 2019 amb altres dos —el tercer, que comprendrà els reculls de principi de segle, *Drames rurals*, *Ombrívols*, *Caires vius*, i el quart —*Mosaic*—, que aplegarà contes dispersos, alguns inèdits: *Encunys* i *Vibracions*. L'edició dels textos de tot el projecte ha anat a càrrec de **Blanca Llum Vidal**, amb excepció del volum quart, a cura d'**Irene Muñoz**.

I és que tots els esforços que s'esmercin a difondre l'escriptura de Víctor Català (L'Escala, 1869-1966) semblen pocs per donar a conèixer la genialitat de la seva talla. Benvinguda, doncs, la notícia que aquest any ha sortit la traducció anglesa (de la mà de **Kathleen McNerney**) d'una antologia de relats breus de l'autora, *Silent Souls and Other Stories*, i que una altra traducció a l'anglès està prevista pel 2020, a més de al croat.

Res que s'escrigui sobre Caterina Albert pot donar una idea prou adient dels seus textos, el seu geni no pot ser transmès sinó pel geni mateix. Són molts els aspectes en què l'autora es va destacar i pels quals mereix formar part dels clàssics capdavanters de la literatura universal del segle XX amb majúscules. Perquè Víctor Català fou una escriptora excepcional, però la seva extraordinària sensibilitat i la seva capacitat d'observar i analitzar el món que l'envolta doten la seva escriptura d'un realisme, d'una modernitat i d'una intensitat fora de mida, que fa de cada història que conta una història d'abans i d'ara, una història de tots els temps, que es llegeix i es viu amb el sentiment de pregona actualitat.

De la capacitat de gestació d'històries de Caterina Albert ja en parla en el seu *Rerescrit* (Vol. 1) **Enric Casasses**, que esmenta que totes les del primer volum van ser escrites entre el gener de 1948 i l'abril de 1949, és a dir, en setze mesos vint-i-dos contes, alguns dels quals escrits paral·lelament. Casasses al·ludeix també al joc literari a què a voltes es lliura Català, remetent al lector a altres autors d'altura, com ara a *Després de l'amor*, que «juga amb *El retrat oval*, de Poe. Tots els elements s'hi corresponen i no n'hi ha cap d'igual» o, a *L'Aleixeta*, el «ruc que es diu Lusseru [...] que, rient rient, pica l'ullet al principi d'aquell petit príncep dels burros que és el *Platero y yo*». Blanca Llum Vidal, en el seu desgranat *Postfaci* al volum 2 insisteix amb raó en la figura de l'autora com a pionera del feminisme i es despatxa a gust amb qui encara gosa negar-ho: «Considerar encara avui que parlar de feminisme en el cas de Víctor Català és un anacronisme, alçar-se contra el que s'interpreta com una 'hipercanonització feministoide de Víctor Català' que les dones portaríem a terme estúpidament, [...], no és ni tan sols un prejudici masculista, sinó una mandra suprema a haver-se-les amb la intel·ligència dels textos que aquesta dona va escriure».

Ja el fet que ella hagués d'escriure sota pseudònim masculí, com altres dones del seu temps (amb el seu vertader nom va publicar només, en part, *Mosaïc*), dona fe de la seva plena consciència de la societat patriarcal en què vivia. També el relat *La infanticida* (1898) el títol del qual és prou eloqüent, amb el que va provocar l'escàndol general del seu temps. Vertaderament, la mirada feminista d'Albert és innegable; la dona i la seva exposició a un entorn advers i amenaçador, que es transmet a través de les generacions i que ha d'amagar fins una mort produïda per l'autodefensa (*La pua de rampí*, Vol. 2) forma un dels eixos centrals del seu univers. No pot ser d'altra manera quan l'autora, com també diu Vidal, manifesta «una atracció per la fosca i una inclinació a la fatalitat, que no semblen sinó una tirada penetrant a la vulnerabilitat i a tot allò que no té protecció». Els personatges preferits de Català són justament aquests, els dèbils, els malalts, els senzills exposats a la crueltat de caràcters tirans, altívols i fatxendes o pobres diables. La dona exposada a la violació o directament violada i morta, el boig marginat, la filla exposada al gest amenaçador i totalitari del pare, la mare al càrrec d'una corrua de fills que se'n surt com millor pot... I per bé que

l'autora descriu els esdeveniments, quan cal, amb tota la seva cruesa, la veu narradora es limita a la crònica sense jutjar, ans rescata dels seus personatges més foscos, per poc que pugui, els ocults bris d'humanitat per a evidenciar-ne l'existència. I, si la institució del matrimoni no surt gens ben parada en la seva obra, no per això Català opta per una fàcil maniquea presa de partit de condemna a la part masculina. És el patriarcalisme el que s'enduu la pitjor part.

Organitzats cronològicament en sentit contrari a la seva gestació i publicació —el primer volum aplega els contes que van veure la llum poc abans de la mort de l'autora —*Vida mòlta*, 1950 i *Jubileu*, 1951—, mentre que el volum 2 conté els publicats en el decenni del 1920 al 1930, cadascuna de les històries d'aquests dos llibres —quaranta-tres en total— és una obra mestra. Es desplega davant nostre un univers riquíssim, sempre colpidor pel seu verisme, vivament sorprenent per la seva roent actualitat (només a tall d'exemple, a *Diàleg prismàtic*, *Després de l'amor*, Vol. 1, o *La pua de rampí*, *La mare balena* i *L'embruix*, Vol. 2), per la seva tècnica narrativa en general i/o per la capacitat de l'escriptora de transmetre'ns la humanitat de personatges a primera vista esquerps (només a tall d'exemple, *Conversió* i *L'altra vida*, Vol. 2).

També tècnicament Víctor Català és més que memorable: a banda de la impagable riquesa lèxica que desplega, que inclou paraules —sovint creades per ella mateixa—, dites o frases fetes, l'autora és una mestra de la fina ironia, del control del temps de la narració, amb el que sap mantenir en suspens el fil conductor principal fins a la fi, tot aturant-ne per moments l'acció per obrir subhistòries o descripcions paisatgístiques enmig de la història central. Domina els efectes sorpresa dels finals, els registres lingüístics de tota mena —usa profusament el diàleg entre els personatges de tota classe social i de caracterització més diversa— i sap donar tocs d'atenció al lector dirigint-se directament a ell per fer algun aclariment o advertiment, una manera d'establir una relació directa entre les seves narracions i la realitat de la vida. I encara una altra de les seves grans qualitats: sap com subratllar amb contundència l'efecte esfereïdor dels esdeveniments del relat a partir del contrast de gestos narratius contraposats. Així, a *La cotilla de domàs groc* (Vol. 2) fa ús a bastament del sentit de l'humor, donant als objectes atribuïts humans que transmeten situacions des del seu punt de vista aconseguint una forta comicitat, que fa les delícies del lector, fins que, just abans d'acabar, es destapa, sobtadament, el tràgic final.

El *Rerescrit* d'Enric Casasses i el *Postfaci* de Blanca Llum Vidal acompanyen cadascun dels volums des del bon coneixement de l'autora, i n'il·luminen el contingut. Lluny de repetir-se es complementen i serveixen al lector a aprofundir-ne la lectura.

Esperem els volums que falten amb impaciència.